

- розробка чіткої та комплексної національної стратегії залучення та використання міжнародної допомоги, яка б узгоджувала пріоритети донорів з національними інтересами України та цілями євроінтеграції в довгостроковій перспективі;
- посилення інституційної спроможності державних органів, відповідальних за управління проектами міжнародної допомоги, включаючи навчання персоналу, оптимізацію бюрократичних процедур та підвищення ефективності освоєння коштів;
- активізація та поглиблення діалогу з міжнародними партнерами на всіх рівнях для забезпечення стабільного та прогнозованого характеру фінансової підтримки, а також для узгодження пріоритетів та умов надання допомоги;
- створення сприятливих умов для залучення приватного сектору до участі у проектах відновлення та розвитку, що фінансуються за рахунок міжнародної допомоги, через механізми державно-приватного партнерства та інші інструменти;
- інформування громадськості про обсяги, напрями та результати використання міжнародної фінансової допомоги для підвищення рівня довіри та підтримки євроінтеграційних процесів.

Висновки. Міжнародна фінансова підтримка є абсолютно необхідною умовою для виживання та стабілізації України в умовах повномасштабної війни та ключовим інструментом для реалізації її стратегічної мети – інтеграції до європейських структур. Надані кошти відіграють вирішальну роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, дозволяючи уряду фінансувати критично важливі державні видатки, стримувати інфляцію та підтримувати соціальну сферу. Міжнародна допомога є потужним каталізатором реформ у різних сферах – від державного управління до економіки, наближаючи Україну до європейських стандартів та сприяючи її інституційному розвитку.

Список використаних джерел

1. Європейська Комісія: Офіційний сайт (https://ec.europa.eu/commission/index_en) та особливо розділ про Ukraine Facility (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-facility_en).
2. Міжнародний валютний фонд (МВФ): Офіційний сайт (<https://www.imf.org/en/>) та сторінка України (<https://www.imf.org/en/Countries/UKR>). Зверніть увагу на прес-релізи та звіти щодо програми EFF.
3. Світовий банк: Офіційний сайт (<https://www.worldbank.org/en/>) та сторінка України (<https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>). Важливі звіти про проекти та фінансову допомогу.
4. Міністерство фінансів України: Офіційний сайт (<https://mof.gov.ua/uk>). Інформація про міжнародну фінансову допомогу та державний борг.
5. Національний банк України (НБУ): Офіційний сайт (<https://bank.gov.ua/>). Макроекономічні огляди та звіти.
6. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
7. <https://www.rferl.org/a/ukraine-us-russia-aid/33337524.html>

Следовський А. О.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студент МП-1 спеціальності «Економіка»

СОЦІАЛЬНЕ ВІДТОРГНЕННЯ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Війна в Україні, яка розпочалася у 2014 році і набула нечуваних масштабів після того, як росія здійснила повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, породила в нашому суспільстві низку гострих соціальних проблем. Однією із найгостріших, на нашу думку, є соціальне відторгнення значних груп населення: внутрішньо переміщених осіб

(ВПО), ветеранів війни, а також осіб, які опинилися у стані соціальної ізоляції (літні люди, інваліди, хворі, тощо). Соціальне відторгнення відображається у маргіналізації, втраті підтримки спільноти та обмеженні прав постраждалих груп. Внаслідок воєнних дій багато людей втратили звичні соціальні зв'язки, рідних і близьких, домівки, роботу та почуваються відкинутими від суспільства. Особливо уразливими стають ті, хто належить до одразу кількох таких груп (наприклад, інваліди серед ВПО, літні люди, ветерани з пораненнями тощо).

Загалом ситуація соціального відторгнення в Україні має особливо важливе та виняткове значення в умовах війни. Перш за все це тому, що масштаби допомоги просто величезні, наприклад, за даними ЮНІСЕФ та УВКБ ООН, станом на серпень 2024 року в країні перебуває близько 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Ще приблизно 6–7 мільйонів українців стали біженцями за кордоном. Таким чином, майже кожен п'ятий мешканець України та мільйони за її межами втратили звичне житло і опинилися поза звичайними соціальними мережами.

По-друге, ми хотіли б зазначити, що практично для більшості груп населення соціальне відторгнення – це вже не просто гіпотеза, а реальність: війна особливо вдарила по літніх людях і інвалідам, які становлять значну частку населення. За спостереженнями ООН, війна посилила проблему соціальної ізоляції і самотності серед пенсіонерів, що призводить до фізичного і психічного занепаду, погіршення якості життя і навіть передчасної смерті. Аналітики ООН підкреслюють, що серед українців побутує ейджизм - упереджене ставлення до людей похилого віку), що додатково поглиблює ізоляцію старших громадян.

Як вже зазначалося раніше, соціальна ізоляція загострилася саме після лютого 2022 року. Згідно з дослідженням ПРООН (2023), після початку широкомасштабного вторгнення зросла кількість осіб, яким загрожує соціальна ізоляція і які потребують допомоги. Особливо це стосується ВПО, а також ветеранів та осіб з інвалідністю, тобто ті самі групи, що зазнали найбільших втрат, одночасно ризикують опинитися виключеними зі звичайного життя. Відсутність роботи, житла, руйнування громадської інфраструктури і страх переслідувань формують замкнене коло бідності й ізоляції.

Для наглядної інтерпретації ситуації в Україні в цілому доцільніше буде звернутися до статистики. Так, опитування, проведене в 2023 році серед ВПО внаслідок попереднього конфлікту, показало, що 22% переселенців мали симптоми депресії, а 18% – тривожних розладів. Разом із тим близько 55% постраждалих скаржилися на значні соматичні розлади (головні болі, біль у спині, безсоння тощо). При цьому понад 70% тих, хто потребував психосоціальної допомоги, так і не отримали її.

Проте з іншого боку, із позитивних моментів, можна виділити, що статистика довіри до ветеранів залишалася дуже високою (за даними «Рейтингу» у грудні 2024 року, 96% українців довіряють ветеранам сучасної війни). З іншого боку, ветерани, які повернулися із фронту, часто скаржаться на бюрократію, затримки виплат та нерозуміння зі сторони місцевої влади чи роботодавців. Деякі відомі випадки маргіналізації учасників бойових дій на місцях (зневага з боку колишніх сусідів, відсутність адекватної допомоги) підсилюють відчуття ізоляції.

Отже, підсумовуючи поточний стан справ в Україні можна зазначити, що він характеризується одночасним збільшенням масштабів внутрішнього переміщення і соціальної вразливості при недостатніх ресурсах для їх подолання.

Наступним кроком у розумінні масштабу проблеми соціальної вразливості є звернення до міжнародного досвіду. Аналіз соціальної політики держав, які стикались із війною, дозволяє не лише оцінити ефективність реалізованих ними підходів, але й окреслити можливості їх адаптації до українських реалій. У цьому контексті особливу увагу варто звернути на досвід Хорватії — країни, яка пережила збройний конфлікт у 1990-х роках, а також Сполучених Штатів Америки, що мають розвинену інфраструктуру підтримки ветеранів, внутрішньо переміщених та соціально вразливих громадян.

Після завершення війни за незалежність у Хорватії на початку 1990-х років, держава опинилась перед масштабним викликом інтеграції внутрішньо переміщених осіб, чисельних ветеранів та подоланням наслідків соціальної дезінтеграції, спричиненої війною. У 1995 році в країні нараховувалося понад 500 тисяч внутрішньо переміщених осіб, що становило майже 10%

усього населення. Соціальне відторгнення у повоєнний період проявлялося у вигляді сегрегації, міжетнічної напруженості, нестачі доступу до ресурсів та загального дефіциту довіри у суспільстві. Уряд Хорватії відповів на ці виклики комплексом заходів, що включав програми відновлення житла, забезпечення правового статусу переміщених осіб, сприяння поверненню або інтеграції у нові громади, а також пільгове працевлаштування і підтримку ветеранів через спеціально створене Міністерство у справах захисників Вітчизни. Протягом перших десяти років після війни близько 95 тисяч колишніх військовослужбовців отримали пенсії за особливими умовами, а понад 35 тисяч були залучені до програм перепідготовки чи трудової реінтеграції. Додатково реалізовувались програми соціального діалогу та примирення у регіонах, що найбільше постраждали від конфлікту. Однак, навіть за наявності таких заходів, у Хорватії залишилися проблеми політизації статусу ветерана, надмірної залежності окремих груп населення від державної допомоги та збереження ізоляції в деяких регіонах. Це доводить, що матеріальна підтримка має поєднуватись із довгостроковими програмами соціального включення, культурної інтеграції та формування солідарності.

У свою чергу, Сполучені Штати Америки, хоча й не мали досвіду масштабної війни на власній території у XXI столітті, стали прикладом системного підходу до подолання соціального відторгнення серед ветеранів та осіб із посттравматичним синдромом. На момент 2022 року в США проживало понад 18 мільйонів ветеранів, з яких приблизно 4,5 мільйона — це учасники бойових дій в Іраку та Афганістані. Водночас близько 11% з усіх ветеранів мають офіційно визнаний посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), а рівень самогубств серед них складає приблизно 17 випадків на день. Близько 33 тисяч ветеранів у США щороку залишаються бездомними, а понад 1,4 мільйона живуть за межею бідності. Центральною інституцією у сфері соціального захисту цієї групи є Департамент у справах ветеранів, який забезпечує медичне страхування, лікування психічних розладів, грантові програми для здобуття освіти, фінансування малого бізнесу та субсидії на житло. Наприклад, лише у 2021 році понад 700 тисяч ветеранів скористалися освітніми пільгами GI Bill, а 1,2 мільйона отримали психіатричну допомогу через систему VA. Значну роль у соціальній реінтеграції відіграють громадські ініціативи та волонтерські об'єднання, які реалізують менторські, освітні й терапевтичні програми. Попри таку розгалужену інфраструктуру, проблеми залишаються: тисячі ветеранів перебувають у бездомності, а рівень самогубств серед них залишається надзвичайно високим. Частина колишніх військовослужбовців зазнає стигматизації у суспільстві, що створює додаткові бар'єри до соціальної інтеграції. Проте США демонструють важливість міжсекторальної співпраці — державної, громадської та приватної — у вирішенні проблеми соціального відторгнення.

Попри відмінності між контекстами Хорватії та США, можна виділити кілька спільних рис, які мають значення і для України. Передусім це створення окремих інституцій, відповідальних за координацію заходів підтримки соціально вразливих груп; визнання довготривалого характеру процесу реінтеграції; поєднання матеріальної допомоги з психосоціальною підтримкою; та підвищення ролі громадських ініціатив і залучення громад. Для України, яка зазнала масштабних втрат, масової внутрішньої міграції, соціального розриву та недовіри до інституцій, такий досвід є не лише джерелом натхнення, але й практичним орієнтиром. Так, станом на 2024 рік в Україні зареєстровано понад 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб, з яких понад 40% стикаються із труднощами у працевлаштуванні, а майже кожна третя особа зазнає дискримінації або соціального тиску на новому місці проживання. Водночас, у країні нараховується понад 1,2 мільйона ветеранів, з яких приблизно 300 тисяч є безпосередніми учасниками бойових дій. Соціологічні дослідження вказують, що понад 60% ветеранів потребують психологічної реабілітації, а 70% не довіряють місцевим органам влади. Зокрема, лише 15% ветеранів задоволені рівнем соціальної підтримки з боку держави. Така статистика підтверджує необхідність комплексного переосмислення соціальної політики щодо вразливих груп.

З огляду на ці дані, надзвичайно актуальним виглядає створення окремої координаційної інституції для роботи з ветеранами, ВПО та іншими постраждалими від війни категоріями, розвиток програм міжрегіонального діалогу, соціального включення, а також підтримка локальних ініціатив, що сприяють формуванню нових зв'язків у посттравматичному суспільстві.

Україна має шанс не повторити помилки інших країн, а взяти найкращі приклади з міжнародної практики, зокрема орієнтуючись на ефективні, але адаптовані моделі підтримки, які забезпечать не лише виживання, а й повноцінне включення людей у соціальне, економічне та культурне життя країни.

Висновки. Узагальнюючи, можна сказати, що соціальна реінтеграція ВПО та ветеранів після війни – це суспільна мета, яка дуже корисна всім. Необхідно, щоб постраждалі групи населення, завдяки зусиллям держави та суспільства мали змогу повернутися до повноцінного життя. Для цього потрібно саме підтримувати заходи і політики на національному рівні, спрямувавши їх на зміни у потребах населення, визначити пріоритети розбудови інклюзивного суспільства під час війни та у післявоєнний період. Стигматизація та ізоляція можуть бути подолані шляхом поєднання практик, випробуваних у світі (як-от хорватські центри підтримки чи американська програми з підтримки ветеранів), із особливостями українського контексту. Тільки таким чином Україна зможе забезпечити соціальну єдність та зменшити негативні наслідки війни для найуразливіших громадян.

Список використаних джерел:

1. Дослідження UNHCR по українським біженцям 2022-2025 р.р., посилання на електронне видання: <https://reporting.unhcr.org/operational/situations/ukraine-situation#:~:text=multisectoral%20humanitarian%20assistance,Whilst>
2. Стаття Л. Ніл «Повномасштабна війна непропорційно вдарила по літніх людях, які становлять чверть населення України», посилання: <https://zmina.info/news/oon-povnomasshtabna-vijna-neproporcijno-vdaryla-po-litnih-lyudyah-yaki-skladayut-chvert-naselennya-ukrayiny/#:~>
3. Селянікова А., Кузьбіда В., Хоменко Я., аналітичне дослідження «Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветеранок», 2024 р., 28 с.
4. Ivan Urlić, Dolores Britvić, журнал «Group-Based Strategies Employed in the Wartime and Post-War Treatment of Psychological Trauma: Experience from the War in Croatia», 2012р., 543 с., с. 421-428
5. Офіційний сайт США міністерства у справах ветеранів, посилання <https://www.va.gov/>
6. Дослідження ВООЗ «1000 days of war in Ukraine: resilience in health response, recovery and reform efforts despite attacks and ongoing challenges», 2024 р., посилання: <https://www.who.int/europe/news/item/18-11-2024-1000-days-of-war-in-ukraine--resilience-in-health-response--recovery-and-reform-efforts-despite-attacks-and-ongoing-challenges#>

Панковець А.В.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
аспірант 1 року навчання спеціальності 073 «Менеджмент»

СТАН КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЯК ФАКТОР ДОСТУПУ НАСЕЛЕННЯ ДО ЦИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. За даними WHO Rehabilitation Need Estimator кількість людей «яка може отримати користь від реабілітації» в Україні станом на 2019 рік складала 21 млн осіб (або кожен другий мешканець країни). [1] Війна в Україні ще більше актуалізувала потребу, адже тепер реабілітаційну допомогу можуть потребувати військовослужбовці і цивільні особи, які отримали травми внаслідок військових дій. За повідомленням Міністерства соціальної політики України, за період з 2022 і до вересня 2023 року, кількість зареєстрованих людей з інвалідністю зросла, приблизно, на 300 тис. осіб і ця цифра продовжуватиме зростати через наслідки війни. [2] Таким чином кількість людей, які можуть потребувати послуг з реабілітації доволі значна.

В той же час, за даними ЄДЕБО, більше 16000 фахівців отримали диплом за спеціальністю «Терапія та реабілітація» в період з 2017 (перші випуски) та по 2023 рік включно, що складає близько 15000 фахівців, з урахуванням продовження навчання бакалаврами (таблиця 1).